

# Penningtvättsbrottslagen – en genomgång av domar

RättsPM 2016:2  
Utvecklingscentrum Stockholm  
Maj 2016



# Innehållsförteckning

1	Sammanfattning .....	4
2	Bakgrund och syfte m.m. ....	5
2.1	Den nya penningtvättslagstiftningen.....	5
2.2	Syfte m.m.....	5
2.3	Financial Action Task Force .....	6
3	Arbetets bedrivande .....	7
4	Kort om rättslig reglering med fokus på de regler som inneburit förändringar och förtydliganden .....	8
4.1	Allmänt .....	8
4.2	Penningtvättsbrott (3 och 4 §§) .....	8
4.2.1	Egendomen ska härröra från brott eller brottslig verksamhet.....	8
4.2.2	Straffbelagda åtgärder.....	9
4.3	Grovt penningtvättsbrott (5 §).....	10
4.4	Penningtvättsförseelse (6 §).....	10
4.4.1	Ringa brott .....	10
4.4.2	Oaktsamhetsbrott .....	10
4.5	Näringspenningtvätt (7 §) .....	10
4.6	Försök, förberedelse och stämpling (8 §).....	11
4.7	Förverkande (9–11 §§) och skadestånd .....	11
4.7.1	Förverkande .....	11
4.7.2	Skadestånd .....	12
4.8	Penningbeslag, förbudsmeddelande (12–13 §§) och dispositionsförbud .....	12
4.8.1	Penningbeslag.....	12
4.8.2	Förbudsmeddelande .....	12
4.8.3	Dispositionsförbud .....	12
5	Iakttagelser vid genomgången av domarna.....	14
5.1	Kort beskrivning av de genomgångna domarna och utfallet av genomgången.....	14
5.2	Penningtvättsbrott (3 och 4 §§) .....	15
5.2.1	Förbrott och åtgärder .....	15
5.2.2	Brott eller brottslig verksamhet .....	16
	Konkreta omständigheter .....	16
	Bevisning för brottslig verksamhet.....	17
	Rättsfallsreferat – brottslig verksamhet.....	17
	Bilen med lönnutrymmena.....	17

Kassarna med pengar.....	18
Den preparerade lastbilen .....	19
Guldtackorna och pengarna i kassaskåpet.....	19
Penninginnehavet enda bevisningen .....	20
5.3 Grovt brott (5 §).....	20
5.3.1 Rättsfallsreferat – grovt brott.....	20
Bedrägeri med e-legitimationer .....	20
5.4 Penningtvättsförseelse (6 §).....	21
5.5 Näringspenningtvätt (7 §) .....	22
5.5.1 Vanemässigt, större omfattning och klandervärt risktagande .....	22
5.5.2 Rättsfallsreferat – näringspenningtvätt.....	22
Svart arbetskraftsmål – Malmö.....	22
Svart arbetskraftsmål – Stockholm .....	23
Tobaks- och spelbutiken.....	23
5.6 Förverkande, skadestånd, förvar enligt stöldgodslagen och penningbeslag (9–13 §§ m.m.) .....	24
5.7 Bevisfrågor .....	24
5.7.1 De tilltalades förklaringar om pengarnas ursprung.....	24
5.7.2 Bevisning mot de tilltalades invändningar.....	25
6 Slutsatser .....	26

# 1 Sammanfattning

Utvecklingscentrum Stockholm har gått igenom 48 domar gällande den nya penningtvättsbrottslagen. Syftet har varit att se hur den nya lagstiftningen tillämpas och att identifiera domstolsavgöranden som kan tjäna som ledning för åklagarna.

Genomgången har skyndats på för att även kunna användas som redovisningsmaterial vid FATF:s utvärdering av Sverige och det platsbesök som genomförs maj–juni 2016.

Genomgången har gällt tillämpningen generellt av den nya penningtvättsbrottslagen. Särskilt fokus har dock varit på de mest markanta förändringarna och förtydligandena jämfört med den tidigare gällande lagstiftningen på penningtvättsområdet. Iakttagelserna vid genomgången redovisas i kapitel 5.

**Slutsatserna är i huvudsak följande.**

- Penningtvättsbrottslagen tillämpas i stort sett i alla delar. Det visar att den nya lagstiftningen fått genomslag.
- Ungefär hälften av domarna avser brott av enklare beskaffenhet.
- Rekviritet ”härör från brottslig verksamhet” har inneburit en breddad tillämpning av det straffbara området för penningtvätt.
- Domarna avseende näringspenningtvätt är få, men visar på att det i enlighet med lagstiftarens intentioner endast krävs ”klandervärt risktagande” för att fällas till ansvar.
- Pengar på konton kan effektivare omhändertas genom de nya reglerna om dispositionsförbud och penningbeslag.
- De nya förverkandereglerna enligt penningtvättsbrottslagen innebär att pengar faktiskt förverkas hos penningtvättaren på ett sätt som tidigare inte var möjligt.
- Skadestånd är ungefär ett lika vanligt sätt som förverkande att beröva penningtvättarna deras brottsvinster.
- Ju mindre pengasumma som penningtvättsbrottet avser desto starkare koppling till förbrottet måste bevisas.
- För att styrka att pengarna ”härör från brottslig verksamhet” krävs relativt omfattande bevisning.
- Ju fler bevisade penningtvättsåtgärder desto sannolikare att gärningen begåtts uppsåtligen.
- Kontoanalyser och tillgångsutredningar är betydelsefull bevisning.

## 2 Bakgrund och syfte m.m.

### 2.1 Den nya penningtvättslagstiftningen

Den 1 juli 2014 upphävdes reglerna om penninghäleri och penninghäleriförseelse och i stället infördes en effektivare kriminalisering av penningtvätt genom nya regler om penningtvätt i olika former. Vidare infördes utökade möjligheter att säkra och förverka egendom. De nya bestämmelserna infördes dels i en ny lag, lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott (penningtvättsbrottslagen), dels genom förändringar i befintliga lagar. Det finns även ett administrativt regelverk som är avsett att förhindra att det finansiella systemet utnyttjas för penningtvätt.

Straffbestämmelserna fick en annan utformning för att de skulle bli enklare att tillämpa. Straffansvaret omfattar till skillnad från tidigare även den som tvättar vinster från egen brottslighet (självtvätt), liksom den som i näringsverksamhet eller liknande medverkar till åtgärder som skäligen kan antas vara vidtagna i penningtvätts syfte (näringspenningtvätt). Kopplingen till det brott som gett vinsten breddades. Det är numera tillräckligt att brottsvinsten kommer från "brott eller brottslig verksamhet" snarare än från ett specifikt angivet brott för att kunna dömas för penningtvättsbrott. Dessutom infördes att försök, förberedelse och stämpling även till normalgraden av penningtvättsbrott är straffbart.

Vidare infördes utökade möjligheter att förverka egendom som har varit föremål för penningtvätt. Enligt tidigare regler var det inte möjligt att förverka egendom som varit föremål för penninghäleri hos gärningsmannen för penninghäleribrottet. I stället kunde egendomen förverkas hos den som begått förbrottet. Genom den nya lagen blev det möjligt att förverka tvättad egendom hos penningtvättaren även om egendomen inte kan anses tillhöra penningtvättaren utan den som begått förbrottet.

### 2.2 Syfte m.m.

En genomgång av penningtvättsdomar har gjorts inom ramen för detta projekt. Domarna avser både ärenden från Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten.

Syftet har varit att se hur den nya lagstiftningen tillämpas och att identifiera domstolsavgöranden som kan tjäna som ledning för åklagarna.

Genomgången har skyndats på för att även kunna användas som redovisningsmaterial vid Financial Action Task Force, som förkortas FATF, utvärdering av

Sverige och det platsbesök som genomförs maj–juni 2016. Tiden för projektets genomförande har därför varit begränsad.

## 2.3 Financial Action Task Force

FATF är ett mellanstatligt organ som arbetar aktivt för att främja ett effektivt genomförande av rättsliga, administrativa och operativa åtgärder för att bekämpa penningtvätt, finansiering av terrorism och finansiering av spridning av massförstörelsevapen och andra relaterade hot mot integriteten i de internationella finansiella systemen. Sverige är medlem av FATF sedan organisationen inrättades 1989.

De av FATF antagna fyrtio rekommendationerna avser åtgärder mot penningtvätt, finansiering av terrorism och finansiering av spridning av massförstörelsevapen. FATF har i dag 36 medlemmar och genom ett antal FATF-liknande regionala organisationer har sammantaget över 180 jurisdiktioner förbundet sig att följa FATF:s rekommendationer och underkasta sig utvärdering av de nationella systemen. Rekommendationerna ligger också till grund för de inom EU antagna penningtvättsdirektiven, som i sin tur genomförts i Sverige genom bl.a. penningtvättsbrottslagen.

Enligt de fyrtio rekommendationerna ska medlemsstaterna bl.a. kriminalisera penningtvätt och finansiering av terrorism (rekommendationerna 3 och 5) och vidare ska det finnas regler om förverkande (rekommendation 4). Kriminaliseringen av penningtvätt ska ske i enlighet med FN-konventionerna för att så många brott som möjligt, och i vart fall alla allvarliga brott, ska kunna utgöra förbrott till penningtvätt. I samband med den senaste revideringen infördes skattebrott som ett av de brott som ska kunna utgöra förbrott till penningtvätt. Med reservation för grundläggande principer i den nationella rättsordningen ska medverkan, försök och stämpling till penningtvätt vara straffbara. Ansvar för penningtvätt ska kunna utkrävas även av den person som begått förbrottet (självtvätt), om det inte strider mot grundläggande principer i den nationella rätten. (Prop. 2013/14:121 s. 24–25).

Sverige utvärderades inom ramen för den tredje omgången ömsesidiga utvärderingar i februari 2006. När det gäller det straffrättsliga systemet ansåg FATF att de dåvarande rekommendationerna om kriminalisering av penningtvätt huvudsakligen var uppfyllda. FATF konstaterade att penninghäleribestämmelsen täcker in de objektiva och subjektiva moment som föreskrivs i FN-konventionerna. Samtidigt framhölls det att självtvätt inte täcks av de svenska straffbestämmelserna och att utvärderingsgruppen inte kunde bekräfta att detta berodde på några grundläggande principer, såsom de definieras av FATF, varför Sverige borde kriminalisera självtvätt. Vidare ansåg FATF att försök och stämpling till penninghäleri av normalgraden borde göras straffbara. (A. prop. s. 25).

### 3 Arbetets bedrivande

Nationella åklagaravdelningen vid Åklagarmyndigheten har ansvarat för att samla in domar avseende brott enligt penningtvättsbrottslagen från dess ikraftträdande den 1 juli 2014 till och med februari 2016. Domar har också hämtats in från Ekobrottsmyndigheten.

Sammanlagt har 48 domar samlats in och en genomgång av dessa har genomförts.

Vad gäller gärningarna som är begångna innan den 1 juli 2014 gäller de gamla reglerna om penninghäleri m.m. De domar som meddelats efter den 1 juli 2014 men som gällt penninghäleri m.m. har inte omfattats av genomgången.

Genomgången har gällt tillämpningen generellt av den nya penningtvättsbrottslagen. Särskilt fokus har dock varit på de mest markanta förändringarna och förtydligandena jämfört med den tidigare gällande lagstiftningen på penningtvättsområdet. Av särskilt intresse har därför varit följande.

- Brottslig verksamhet
- Självtvätt
- Klandervärt risktagande vid näringspenningtvätt
- Försök, förberedelse eller stämpling till normalgradigt brott
- Förverkande
- Penningbeslag (och dispositionsförbud)

I domarna förekommer att flera personer har åtalats och dömts. De personer som har tagits med vid genomgången är endast den eller de i domarna som har åtalats för brott enligt penningtvättsbrottslagen.

Att notera är att det i ett ärende kan ha förekommit penningbeslag och/eller dispositionsförbud även om det inte anges i domen eftersom det inte är något som måste anges. Någon statistik avseende penningbeslag eller dispositionsförbud utifrån domarna har därför inte gått att ta fram.

# 4 Kort om rättslig reglering med fokus på de regler som inneburit förändringar och förtydliganden

## 4.1 Allmänt

Regler om straffansvar vid penningtvätt finns i penningtvättsbrottslagen. Bestämmelser om penningbeslag återfinns i den lagen men även i lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall (finansieringslagen). I nyss nämnda lag finns även bestämmelser om straff för finansiering av terrorism.

I lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, den s.k. penningtvättslagen, finns ett administrativt regelverk som är avsett att förhindra att det finansiella systemet utnyttjas för penningtvätt och terrorismfinansiering (se mer nedan). För att undvika att förväxling sker mellan de olika lagarna kommer den sistnämnda lagen i denna promemoria att benämnas den administrativa penningtvättslagen.

I den administrativa penningtvättslagen återfinns regleringen beträffande dispositionsförbud. Där finns också regler om straffansvar för den som åsidosätter vissa åligganden i lagen.

Innehållet i detta kapitel har hämtats från RättsPM 2015:2 Penningtvätt och från propositionen (prop. 2013/14:121 En effektivare kriminalisering av penningtvätt).

I detta kapitel och i kapitel 5 anges i underrubrikerna hänvisning till de paragrafer i penningtvättsbrottslagen som är aktuella.

## 4.2 Penningtvättsbrott (3 och 4 §§)

### 4.2.1 Egendomen ska härröra från brott eller brottslig verksamhet

Med "brott" avses gärning som utgör brott enligt svensk lag eller gärning som utgör brott enligt utländsk lag och som motsvarar brott enligt svensk lag. Alla typer av brott som kan ge upphov till ekonomisk vinning kan utgöra förbrott till straffbar penningtvätt. Detta innebär att inte bara brott som innebär frånhändande eller förvärv kan utgöra ett giltigt förbrott till penningtvätt. Även brott där någon berikas till följd av skatte- eller tullbrott eller annat undandragandebrott omfattas av begreppet "egendom som härrör från brott eller brottslig verksamhet" och kan därmed vara förbrott till penningtvätt.



Handlandet ska uppfylla rekvisiten i en brottsbeskrivning och även kravet på uppsåt eller oaktsamhet. Däremot krävs inte att närmare omständigheter såsom tid, plats, brottsutbyte eller förövare visas. Det är således inte nödvändigt att visa från vilket konkret förbrott viss egendom härrör utan det är tillräckligt att bevisa att egendomen härrör från brott i mer obestämd mening. Även betalning som någon fått för att utföra brott kan vara föremål för penningtvätt. Osant intygande som skett mot vederlag har i NJA 2005 s. 833 ansetts kunna utgöra förbrott till penninghäleri.

Det finns i lagen ingen definition av "brottslig verksamhet". Innebörden förutsätter dock brott enligt definitionen i 2 §. Genom det nya bredare rekvisitet "brottslig verksamhet" tydliggörs enligt förarbetena att det inte krävs att det kan visas att egendomen härrör från ett visst konkret brott. Åklagare ska kunna peka på konkreta omständigheter som tyder på brottslig verksamhet av viss typ, t.ex. ekonomisk brottslighet eller narkotikabrottslighet. Detaljer om omfattning och inriktning behöver inte styrkas. Rekvisitet är uppfyllt även om det inte kan visas att några närmare angivna gärningar ägt rum.

#### 4.2.2 Straffbelagda åtgärder

De åtgärder som kriminaliseras enligt 3 § delas upp i två grupper där den ena förutsätter någon form av befattning med egendomen (första punkten) och den andra avser situationer där det handlar om att skapa en rimlig men falsk förklaring till förmögenhetsökningen men där det inte rör sig om ett handlande som innebär att åtgärder vidtas med egendomen (andra punkten).

I den nya lagstiftningen är även s.k. självtvätt kriminaliserad. Detta framgår genom att gärningen syftar till att dölja eller till att främja möjligheterna för någon att tillgodogöra sig egendom eller dess värde. Med någon avses vem som helst, dvs. även den som tvättar vinster från egen brottslighet.

Straffansvaret i 3 § begränsas av att det ska finnas ett penningtvättssyfte. Ren konsumtion av brottsutbyte utan penningtvättssyfte kan därför inte lagföras enligt 3 §.

Även utan penningtvättssyfte kan dock en person under vissa förutsättningar fällas till ansvar för penningtvättsbrott enligt 4 §.

Varje främjande är inte straffbart enligt 4 § penningtvättsbrottslagen utan det krävs att främjandet är otillbörligt. Vid otillbörlighetsbedömningen ska beaktas samtliga omständigheter vid transaktionen samt vad som kan anses normalt i sammanhanget. Kriminaliseringen är i första hand avsedd för förfaranden som på ett påtagligt sätt förbättrar möjligheterna att omsätta något som inte är enkelt att omsätta, såsom t.ex. ädelstenar, konst eller stora mängder kontanter. Den är inte tänkt att träffa sedvanliga transaktioner som mottagande av medel som finns på ett konto och inte heller kontanta medel som inte uppgår till högre belopp än vad som allmänt tas emot i handeln. Ett visst samband mellan transaktionen och den omständigheten att brott förelegat ska också finnas.

### 4.3 Grovt penningtvättsbrott (5 §)

Grovt penningtvättsbrott regleras i 5 §. Det som särskilt ska beaktas vid bedömningen om brottet är anse som grovt är exempelvis om gärningen avsett betydande värden, om åtgärderna ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller i annat fall varit av särskilt farlig art. Samtliga omständigheter ska bedömas för att avgöra om gärningen är att bedöma som grov.

Beträffande betydande värde anges i förarbetena att i de fall förbrottet är ett förmögenhetsbrott bör krävas att penningtvättsgärningen i vart fall följer den gräns som gäller för när förbrottet är att bedöma som grovt. Detta innebär att ett penningtvättsbrott många gånger är att bedöma som ett grovt brott om förbrottets värde motsvarar fem basbelopp. Dock kan detta inte tillämpas vid alla typer av förbrott eftersom vid t.ex. skattebrott är beloppsgränsen för grovt skattebrott betydligt högre än vid förmögenhetsbrott. Penningtvättsgärningen måste därför avseende utbyte av skattebrott kunna bedömas som grov även om skattebrottet inte gör det.

### 4.4 Penningtvättsförseelse (6 §)

#### 4.4.1 Ringa brott

En omständighet som kan göra ett brott enligt 3 § eller 4 § ringa och som bör bedömas som penningtvättsförseelse är om gärningen avsett egendom av lågt värde.

#### 4.4.2 Oaktsamhetsbrott

För penningtvättsförseelse döms även den som inte insåg men hade skälig anledning anta att egendomen härrör från brott eller brottslig verksamhet. Dessa oaktsamhetsgärningar enligt 6 § andra stycket avser penningtvättsbrott enligt 3 och 4 §§.

### 4.5 Näringspenningtvätt (7 §)

Den straffbara gärningen beskrivs som att medverka till en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte. Med detta avses att gärningsmannen medverkar eller tar ställning till en åtgärd, exempelvis en transaktion, som på goda grunder kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte. Det behöver alltså inte visas att åtgärden är vidtagen i penningtvättssyfte.

Som näringspenningtvätt straffbeläggs *klandervärda risktaganden* i första hand i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt

eller annars i större omfattning. Även klandervärt risktagande i andra fall än näringsverksamhet m.m. straffbeläggs som näringspenningtvätt, ringa brott.

Egendomen behöver inte härröra från brott eller brottslig verksamhet. Regeln är subsidiär i förhållande till bestämmelserna i 3–6 §§. Grunden för straffansvar är i stället att gärningsmannen gör sig skyldig till ett klandervärt risktagande. Det förhållandet att egendom senare visar sig vara legitim minskar inte det klandervärda risktagandet och undantar därför inte från ansvar. Detta är en skillnad mot vad som gäller för häleri utan styrkt förbrott där det i motsvarande situation anses att straffansvar inte kan utkrävas.

Grovt brott regleras i 7 § andra stycket och i 7 § tredje stycket föreskrivs ansvar för brott som är ringa.

## 4.6 Försök, förberedelse och stämpling (8 §)

Försök, förberedelse och stämpling till penningtvättsbrott, grovt penningtvättsbrott och näringspenningtvätt som inte är ringa är straffbart. Tidigare har försök, förberedelse och stämpling varit straffbara brott endast vid grovt penninghäleri.

## 4.7 Förverkande (9–11 §§) och skadestånd

### 4.7.1 Förverkande

Förverkande av egendom eller dess värde får ske hos gärningsmannen eller någon annan som medverkat till brottet, den i vars ställe gärningsmannen eller annan medverkande var, den som genom brottet beretts vinning eller näringsidkare som avses i 36 kap. 4 § brottsbalken. Förverkande får också ske hos den som efter brottet har förvärvat egendomen genom bodelning eller på grund av arv eller testamente eller genom gåva eller hos den som förvärvat egendomen på annat sätt och då haft vetskap om eller skälig anledning att anta att egendomen hade samband med brottet.

Förverkande får enligt huvudregeln bara ske hos den som egendomen tillhörde vid brottet. Detta motsvarar i princip bestämmelsen om förverkande i 36 kap. 5 § brottsbalken. Denna huvudregel gäller emellertid inte förverkande enligt 9 § första stycket 1, dvs. egendom som varit föremål för penningtvätt eller värdet av sådan egendom. Förverkande får i en sådan situation ske hos gärningsmannen, dvs. penningtvättaren, eller annan som medverkat till (penningtvätts)brottet även om egendomen vid brottet tillhörde någon annan. Detta är en betydande skillnad mot vad som gäller enligt 36 kap. 5 § brottsbalken och vad som tidigare gällde för förverkande vid penninghäleribrott.

#### **4.7.2 Skadestånd**

Åklagaren har sedan lång tid tillbaka en allmän skyldighet att förbereda och utföra målsägandens talan om enskilt anspråk. Åklagarens uppgift framgår av 22 kap. 2 § rättegångsbalken. Vidare hänvisas till RättsPM 2013:1 Skadestånd – Om åklagarens skyldighet att föra målsägandens talan.

### **4.8 Penningbeslag, förbudsmeddelande (12–13 §§) och dispositionsförbud**

#### **4.8.1 Penningbeslag**

Penningbeslag är ett nytt straffprocessuellt tvångsmedel. De i 12 och 13 §§ penningtvättsbrottslagen angivna bestämmelserna om penningbeslag kan endast användas vid förundersökning om penningtvättsbrott eller näringspenningtvätt i någon form.

Egendom i form av pengar, fordran eller annan rättighet som skäligen kan antas vara föremål för brott enligt penningtvättsbrottslagen, eller ett motsvarande värde, får tas i penningbeslag. Penningbeslag kan användas för fysiska kontanter men även i förhållande till annat än föremål, såsom t.ex. kontobehållning.

Med pengar avses kontanter liksom elektroniska pengar enligt lagen (2011:755) om elektroniska pengar. Med fordran eller annan rättighet avses i detta sammanhang kontobehållningar, aktiedepåer eller liknande.

För penningbeslag behöver inte, som vid förvar/kvarstad enligt rättegångsbalken, finnas någon som skäligen kan misstänkas för brottet. Misstanken ska i stället knytas till egendomen som skäligen ska kunna antas vara föremål för brott enligt penningtvättsbrottslagen.

#### **4.8.2 Förbudsmeddelande**

När det gäller penningbeslag av fordran eller annan rättighet, exempelvis kontobehållning hos en bank, är förhållandena annorlunda än vid sakbeslag. I dessa situationer ska gäldenären eller annan förpliktigad, exempelvis banken, enligt 13 § andra stycket penningtvättsbrottslagen meddelas förbud att fullgöra sin förpliktelse till någon annan än Polismyndigheten.

#### **4.8.3 Dispositionsförbud**

Polismyndigheten genom Finanspolissectionen har möjlighet att innan förundersökning inletts besluta om att tillfälligt förbjuda kunden att flytta på eller på annat sätt disponera egendom som finns hos en verksamhetsutövare, exempelvis en bank (dispositionsförbud). Detta regleras i 8–9 §§ i den administrativa penningtvättslagen. Dispositionsförbud kan endast avse pengar, fordran

eller annan rättighet. Beslutet om dispositionsförbud ska så snart som möjligt anmälas till åklagare, som skyndsamt ska ta ställning till om åtgärden ska bestå. Ett dispositionsförbud gäller som längst under två arbetsdagar från Polismyndighetens beslut.

# 5 Iakttagelser vid genomgången av domarna

## 5.1 Kort beskrivning av de genomgångna domarna och utfallet av genomgången

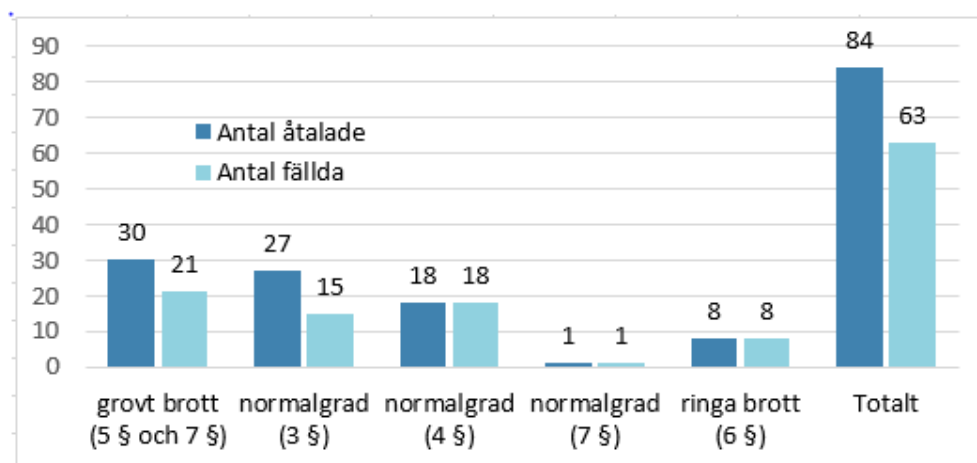
Som nämnts har 48 domar gått igenom. Det har både varit tingsrätts- och hovrättsdomar. Huruvida domarna är överklagade eller vunnit laga kraft har bara kontrollerats särskilt i några fall.

Sammanlagt rör det sig om över 100 brott enligt penningtvättsbrottslagen. 84 personer har åtalats för dessa och av dem har 63 fällts till ansvar.

Det huvudsakliga penningtvätts- och näringspenningtvättsbrottet har i elva domar gällt grovt brott, i 33 domar brott av normalgraden och i fyra domar ringa brott.

Anledningen till att åtalade inte fällts till ansvar för brott beror på att bevisningen inte räckt för fällande dom.

Diagram 1: Antal personer åtalade och fällda för olika former av penningtvättsbrott



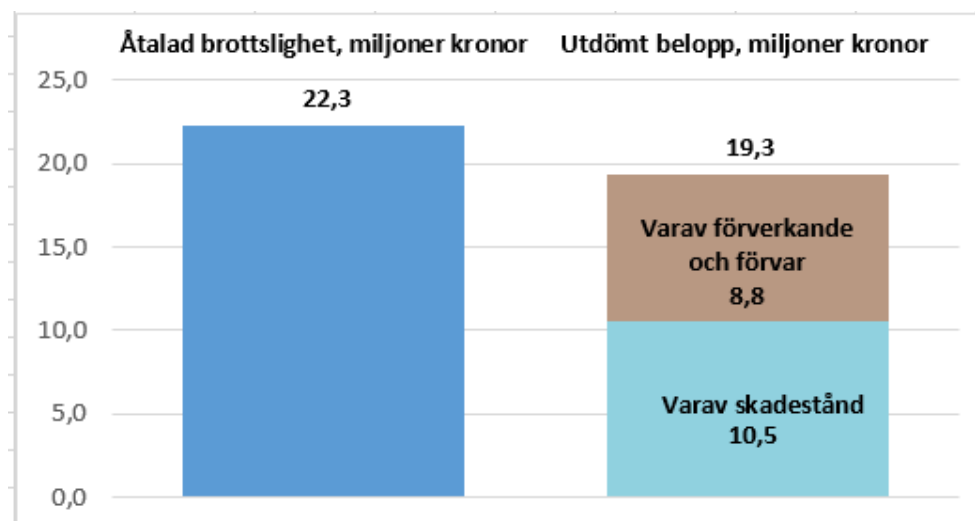
De utdömda påföljderna för de som begått penningtvättsbrotten har i domarna varierat från villkorlig dom till fängelse 2 år och 6 månader. Påföljderna har i flera domar omfattat även andra brott och hänsyn har tagits till återfall i brott. Det går därför inte alltid att utläsa vilket straffvärde som just penningtvättsbrottet tillmätts eller varför vis typ av påföljd utdömts.

Det sammanlagda penningtvättsbeloppet som åtalen avsett är 22,3 miljoner kronor.

De som har dömts har förpliktats att sammanlagt betala cirka 10,5 miljoner kronor i skadestånd. Ytterligare sammanlagt cirka 8,8 miljoner kronor har från

de dömda tagits i förvar enligt stöldgodslagen eller förverkats enligt reglerna i penningtvättsbrottslagen eller brottsbalken. Skillnaden mellan summan för det åtalade beloppet och det utdömda beloppet beror på att åtal och framställningar ogillats eller att dessa inte framställts.

Diagram 2: Summa belopp i åtal och domar



Andra beslut som domstolen fattat gällande de som dömts är utvisning ur Sverige, näringsförbud och företagsbot.

Av domarna går att utläsa att internationell rättslig hjälp förekommit och att i vart fall två personer har överlämnats till Sverige med hjälp av en europeisk arresteringsorder.

Vad gäller de osjälvständiga brottsformerna försök, förberedelse eller stämpling förekommer de inte i domarna.

Enligt Åklagarmyndighetens årsredovisning för år 2015 har åklagare gällande dessa brottstyper framställt 40 yrkanden om kvarstad och 81 yrkanden om förverkande samt gjort 50 framställningar om internationellt straffrättsligt samarbete. Under samma period har Åklagarmyndigheten också mottagit 32 inkommande framställningar om internationellt straffrättsligt samarbete gällande dessa brottstyper. (Åklagarmyndighetens årsredovisning 2015, s. 34–35)

## 5.2 Penningtvättsbrott (3 och 4 §§)

### 5.2.1 Förbrott och åtgärder

Förbrottet eller den brottsliga verksamheten är i de flesta domarna narkotikabrott eller bedrägeri, men även bl.a. dopningsbrott, stöld, rån, utpressning, smuggling, oredlighet mot borgenär och skattebrott förekommer.

Bedrägerierna gäller till stora delar s.k. annonsbedrägerier, dvs. att någon lurats att betala in pengar på ett konto för en vara eller tjänst de aldrig får. Annan typ av bedrägeri som förekommer är att man kommit över dispositionsrätten

till ett bankkonto, genom trojan eller genom att ha lurat till sig e-legitimation eller kod.

De vanligaste penningtvättsåtgärderna i domarna är att på och från ett bankkonto upplåta, förvara, omsätta, föra vidare eller ta ut pengar. Både 3 och 4 §§ anges som lagrum vid denna typ av penningtvättsåtgärder.

Det går huvudsakligen inte att, vare sig av domarna eller åtalen, utläsa varför 3 § eller 4 § angetts för vad som synes vara samma typ av handlande/främjande. I någon dom har det dock angetts som en vaghet i åklagarens gärningsbeskrivning att åtgärderna inte varit konkretiserade och verkade söka sin grund både i 3 och 4 §§.

De näst vanligaste penningtvättsåtgärderna är att förvara och transportera pengar i kontanter.

Huruvida penningtvättsbrottet handlat om självtvätt eller inte har i domarna inte särskilt tagits upp. I någon dom har resonemang förts om att det går att döma för penningtvättsbrottet i konkurrens med förbrottet och att det i förarbetena anges att det i vissa fall kan finnas skäl för det.

### 5.2.2 Brott eller brottslig verksamhet

I många av domarna har åklagaren vid utformandet av gärningsbeskrivningen inte valt antingen brott eller brottslig verksamhet utan tagit med både alternativen. Även rätten har vid sitt dömande gjort på samma sätt. Det går därför inte i alla fall att utläsa vad åklagaren avsett att bevisa – brott eller brottslig verksamhet – och inte heller vad rätten i det avseendet ansett varit bevisat.

#### **Konkreta omständigheter**

För att bevisa att pengar eller annan egendom härrör från brottslig verksamhet krävs att åklagaren kan peka på konkreta omständigheter. Av de domar där brottslig verksamhet ansetts kunna bevisas framgår att en sammanvägning av flera omständigheter gjorts. Omständigheterna kan delas in i två typer, dels sådana som visar på inblandning i brottslighet, dels sådana som visar på illegala inkomster.

Konkreta omständigheter för inblandning i brottslig verksamhet har varit tillhörighet till kriminellt nätverk, uppvisande av för vissa brott typiska förfaringsätt, beteenden eller verktyg, t.ex. ett fordon som preparerats på ett typiskt sätt för smuggling eller stöldfärgade sedlar. Konkreta omständighet för illegala inkomster har i domarna främst varit sådana som visar avsaknaden av legala inkomster, t.ex. inga eller små skattedeklarerade inkomster.

Rätten har i några avgöranden inte ansett att det funnits tillräckligt med konkreta omständigheter för att pengarna skall anses härröra från brottslig verksamhet. Bedömningarna som gjorts är bl.a. att pengabeslaget som enda bevisning inte räcker (i synnerhet när summan inte är så stor). Att en person varit dömd för brott och inte kunnat leva på sina arbetsinkomster har i en dom



ansetts vara besvärande, men inte räckt som omständigheter för att bevisa brottslig verksamhet. Detta särskilt när den tilltalade har, genom muntlig och skriftlig bevisning, gjort sannolikt att han haft alternativa försörjningskällor från casinospel, bilaffärer och en syster som till viss del försörjt honom.

### **Bevisning för brottslig verksamhet**

I de domar där det kunnat visas att pengarna härrör från brottslig verksamhet har åklagaren oftast lagt fram relativt omfattande bevisning och haft en strukturerad bevisuppgift i stämningsansökan.

Första fokus för bevisningen har varit att visa att de åtalades metoder och brottsverktyg är typiska för den påstådda brottsliga verksamheten t.ex. har poliser hörts för att beskriva det. Den skriftliga bevisningen har avsett att bevisa bl.a. karakteristiska resmönster och brottsverktyg, genom t.ex. upprepade färjeresor eller mobiltelefon med typiskt innehåll för någon som ägnar sig åt narkotikaförsäljning. Vidare har bevisning lagts fram om tillhörighet till kriminellt nätverk genom t.ex. dokumentationen från spaning och PM med anteckningar om vilka som närvarat vid häktningsförhandlingar.

Åklagaren har också presenterat utredning om den tilltalades ekonomi för att bevisa dels att det pågått brottslig verksamhet, dels att den åtalade inte haft legala inkomster som kan förklara pengarna. Bevisningen har förutom uppgifter från den tilltalade utgjorts av tillgångsutredning och kontantberäkning.

### **Rättsfallsreferat – brottslig verksamhet**

I detta avsnitt har några domar refererats där rekvisitet brottslig verksamhet får anses varit uppe till bedömning. Domarna erbjuder viss ledning till åklagarna om vad som krävs för att bevisa brottslig verksamhet, vilka konkreta omständigheter som kan läggas till grund för bedömningen och vilken utredning som krävs. Tyngdpunkten i referaten har därför lagts på den bevisning som åklagaren presenterat.

#### *Bilen med lönnutrymmena*

I målet var tre personer åtalade vid Malmö tingsrätt för grovt penningtvättsbrott genom att under färd från Stockholm till Malmö gemensamt och i samråd förvarat och transporterat 1 728 000 kr och 35 000 euro härrörande från brottslig verksamhet i en holländsk bil. Syftet med åtgärden påstods av åklagaren vara att dölja att pengarna kom från brottslig verksamhet och att främja för någon att tillgodogöra sig egendomen. De tre åtalade var varken medborgare eller bosatta i Sverige.

Utredningen i tingsrätten bestod bl.a. av teknisk undersökning av bilen, lönnutrymmena, pengarna, mobiltelefonerna och de kalsonger som hittats i ett av lönnutrymmena. Detta dels för att visa de tilltalades gemensamma befattning med pengarna, dels för att visa att den stora summan pengar, var de låg gömda och att konstruktionen av lönnutrymmen i sig visade att syftet var att dölja att

pengar som kom från brottslig verksamhet. Utredningen bestod också av förhör med tullinspektörer som stoppat bilen och som kunde berätta om hur pengarna varit gömda och hur en narkotikahund markerat såsom vid fynd av narkotika, men utan att någon narkotika hittats. Den skriftliga bevisningen, som åberopades för att bevisa att de tilltalade utfört resan till och från Sverige tillsammans med ett gemensamt uppsåt trots att de färdats i två bilar, bestod av kvitton, parkeringsböter, PM gällande hotellvistelse och övervakningsbilder från livsmedelsaffär, betalstation och flera bensinstationer.

Tingsrätten fann det visat att de tre åtalade handlat som åklagaren påstått och fällde alla tre till ansvar för grovt penningtvättsbrott och dömde dem var och en till fängelse 2 år och 6 månader. Pengarna i lönnutrymmet och pengar som en av de tilltalade bar på sig förverkades. Tingsrätten ansåg inte att någon av de tilltalade presenterat rimliga och hållbara förklaringar till syftet med resan och lade bl.a. vikt vid att en av de tilltalade, som påstått att pengarna var medlånade för att köpa trä i Sverige för vidare export till Marocko, var arbetslös och saknade all erfarenhet av affärsverksamhet.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom i ansvarsdelen, men ansåg att straffvärdet för gärningen istället var två år och bestämde därför fängelsestraffens längd till fängelse 2 år för en av de tilltalade och 1 år och 10 månader för de två andra. Anledningen till att straffet sattes ned ytterligare avseende två av dem var att de varit häktade med restriktioner under en längre tid. Tingsrättens beslut om utvisning ur Sverige på tio år fastställdes. (Hovrätten över Skåne och Blekinge dom 2016-01-12, B 2791-15; Malmö tingsrätts dom 2015-10-26, B 9445-14)

#### *Kassarna med pengar*

Två personer åtalades vid Göteborgs tingsrätt för bl.a. grovt penningtvättsbrott. Vid det första tillfället, som bara en var åtalad för, hade förvaring och transport av drygt 240 000 kr i kontanter skett i en personbil. Pengarna låg undanstoppade i en påse under passagerarsätet. Vid det andra tillfället, som både var åtalade för, hade den ena burit på en plastkasse innehållande drygt en halv miljon kronor i kontanter som han på allmän plats överlämnat till den andre. Enligt åtalet syftade åtgärderna till att dölja att pengarna härrörde från brott eller brottslig verksamhet. För att bevisa det lade åklagaren fram relativt omfattande bevisning dels om att de åtalade tillhörde ett kriminellt nätverk som ägnade sig åt bl.a. narkotikaförsäljning, dels att de åtalade inte hade legala inkomster i paritet med de funna pengarna. Bevisningen bestod bl.a. av sammanställningar av kontaktlistor från beslagtagna telefoner, PM från fordonskontroller, spaningsiakttagelser och tillgångsutredningar.

De tilltalades invändningar om att pengarna kom från icke deklarerade inkomster från bilförsäljningar, försäkringsersättning, ersättning från JK, spelvinster och en inte namngiven kamrat som ville ha hjälp med att återköpa sin bil ansåg tingsrätten till viss del kunde lämnas utan avseende. Påståendena kunde i vart fall inte förklara kontantinnehavet eftersom i vart fall en av de

tilltalade inte hade haft några legala inkomster sedan flera år tillbaka. Åklagarens bevisning för att pengarna härrörde från narkotikaförsäljning var mot den bakgrunden tillräcklig för att fälla de bägge till ansvar. De dömdes till 8 respektive 10 månaders fängelse. Pengarna förverkades. Domen har vunnit laga kraft. (Göteborgs tingsrätt dom 2015-05-12, B 2586-15)

#### *Den preparerade lastbilen*

Skaraborgs tingsrätt dömde två personer för penningtvättsbrott, och en för penningtvättsförseele. De hade tillsammans och samförstånd i en lastbil transporterat kontanter i norsk valuta, totalt drygt 140 000 norska kronor, som tingsrätten ansåg härröra från brott eller brottslig verksamhet, nämligen olovlig förflyttning av punktskattepliktiga varor och smuggling inom ramen för en verksamhet som bedrivits i mer eller mindre organiserad form. Av betydelse för att tingsrätten kunde fastställa att så var fallet var bevisning om bl.a. att en av de tilltalade var dömd för smuggling, de tilltalade vid många tillfällen under en relativt kort period med färja rest fram och tillbaka till Sverige, att lastbilen preparerats på ett sätt som är brukligt vid viss typ av smuggling och att de tilltalades förklaringar bl.a. om att resorna till Sverige handlat om upprepade jobbsökningsresor inte varit nöjaktiga. (Skaraborgs tingsrätts dom 2015-06-22, B 1569-15)

#### *Guldtackorna och pengarna i kassaskåpet*

Åtta personer åtalades och dömdes vid Stockholms tingsrätt för inblandning i grov narkotikabrottslighet. En av personerna åtalades även för grovt penningtvättsbrott genom att han i ett kassaskåp i sitt sovrum hade förvarat drygt 5,2 miljoner kronor, 1 130 euro och 1 200 amerikanska dollar och tre stycken guldtackor till ett sammanlagt värde av ca 100 000 kr i syfte att dölja egendomen härrörde från brottslig verksamhet alternativt genom hanteringen av egendomen otillbörligen främjat möjligheterna för någon att omsätta pengarna. Pengarna och guldtackorna yrkades i första hand förverkade enligt penningtvättsbrottslagen och i andra hand enligt bestämmelsen i 36 kap. 1 b § brottsbalken om utvidgat förverkande. Som bevisning fanns bl.a. en tillgångsutredning.

Tingsrätten fann det styrkt att pengarna härrörde från brottslig verksamhet i den omfattning som krävdes för att det ska vara fråga om penningtvättsbrott och avfärdade den tilltalades invändning om att han sparat pengar i kontanter sedan han började arbeta vid 12-års ålder. Däremot ansåg tingsrätten att bara "underlåta att sätta in pengarna på banken för att inte genom ett fett bankkonto dra uppmärksamheten till sig" inte kunde anses syfta till något av det åklagaren påstått och åtalet avseende penningtvättsbrott ogillades därför. Pengarna och guldtackorna förverkades dock enligt bestämmelserna om utvidgat förverkande eftersom det framstod som klart mera sannolikt att egendomen utgjorde utbyte av brottslig verksamhet än så inte var fallet. Hovrätten fastställde tingsrättens dom både avseende det gillade förverkandeyrkandet och

det ogillade åtalet för grovt penningtvättsbrott. (Svea hovrätt dom 2015-10-05, B 7248-15; Stockholm tingsrätts dom 2015-07-31, B 2385-15)

#### *Penninginnehavet enda bevisningen*

Flera personer åtalades för bl.a. narkotikabrott och dömdes även i viss mån för det och andra brott. En person åtalades även för penningtvättsbrott genom att han innehaft och förvarat en penningssumma om drygt 6 000 kr. Åklagaren hade som bevisning åberopat förhör med den tilltalade och beslagsprotokoll. Tingsrätten konstaterade att den tilltalade umgicks i kretsar där narkotikaaffärer rimligen sker och att det givetvis fanns en del som talade för att pengarna han bar på sig vid polisingripandet kan komma från illegal handel. Dock ansåg tingsrätten att när penninginnehavet i sig utgjorde den enda bevisningen, åtminstone när det inte i sig avsåg en avsevärt stor summa, var det inte tillräcklig bevisning för att pengarna härrörde från brott. (Norrköpings tingsrätts dom 2015-03-20, B 3289-14)

### 5.3 Grovt brott (5 §)

Vid bedömningen av om brottet ska bedömas som grovt verkar beloppet vara det som styr. Riktmärket verkar vara drygt fem prisbasbelopp. Ett prisbasbelopp är 44 300 kr år 2016. När gärningen inte bedömts som grov, trots att beloppet överstigit fem prisbasbelopp, har detta i huvudsak berott på att åtal endast väckts för normalgradigt brott eller att rätten inte ansett att gärningen varit så förslagen. Det beloppsmässiga riktmärket för val av fängelse som påföljd för grovt brott, om det inte rör sig om återfall i brott, verkar vara 18 prisbasbelopp (se refererat rättsfall nedan: Bedrägeri med e-legitimationer).

#### 5.3.1 Rättsfallsreferat – grovt brott

##### **Bedrägeri med e-legitimationer**

Elva personer åtalades vid Stockholms tingsrätt för i huvudsak grovt penningtvättsbrott, varav en av dem i första hand för grovt bedrägeri. Som skäl för att penningtvättsbrottet skulle vara att anse som grovt angavs i åtalet att det varit fråga om betydande värde, brottslighet som utförts systematiskt eller i större omfattning och varit av särskilt farlig art. Förbrottet var bedrägeri genom att någon eller några lurat till sig e-legitimationer från två olika personer och med hjälp av dessa dels tömt den ene personens skattekonto på drygt 5,3 miljoner kronor, dels tömt den andres internetbankkonto på 165 000 kr. Pengarna fördes sedan vidare via de åtalade penningtvättarnas bankkonton som, genom att ta emot pengarna, upplåta sina bankkonton och föra vidare pengarna, påstods otillbörligt ha främjat möjligheterna för någon att omsätta pengar som härrör från brott eller brottslig verksamhet. I vart fall en av de tilltalade hade dessutom startat ett bolag i syfte att användas för penningtvätten.

I tingsrätten dömdes sju av de åtalade för grovt penningtvättsbrott och två för penningtvättsbrott. De som dömdes för brott av normalgraden hade tagit emot 225 000 kr respektive 180 000 kr på sina konton och de som dömdes för grovt brott hade tagit emot 380 000 kr och uppåt.

Mot de tilltalades invändningar om att de trodde att pengarna de fått in på kontona var legitima resonerade tingsrätten att de insett riskerna med att upplåta sina konton och inte brytt sig om konsekvenserna av att göra det. Två av de åtalade friades. De invände var och en att pengarna var lån, varav ett var dem sinsemellan. Detta stöddes i viss mån av låneavtal och kontoutdrag. Tingsrätten ansåg därför inte att det kunde ställas utom allt rimligt tvivel att de gjort sig skyldiga till brott.

Några av de dömda klagade till hovrätten vilket resulterade i att den som i första hand åtalats för grovt bedrägeri dömdes för det istället för grovt penningtvättsbrott. Påföljderna för de som dömdes för grovt penningtvättsbrott blev från villkorlig dom med samhällstjänst motsvarande fängelse sex månader till fängelse 1 år och 6 månader. Vid påföljdsresonemanget ansåg hovrätten med hänvisning till rättsfallet NJA 2013 s. 654 att 18 prisbelopp motsvarade ett års fängelse. Avseende hela brottsbeloppet utdömdes skadestånd och kvarstad ålades egendom. (Svea hovrätt 2015-07-10, B 4191-15; Stockholm tingsrätts dom 2015-04-21, B 14274-14)

## 5.4 Penningtvättsförseelse (6 §)

Vid genomgången av domarna har det företrädesvis dömts för penningtvättsförseelse på den grunden att det föreligger ett oaktsamhetsbrott.

I en dom dömdes en person för bl.a. grov oredlighet mot borgenär. Denne hade tagit ut pengar från ett bolags konto så att obestånd eller påtaglig fara för det förelegat. En annan person dömdes för att tagit emot pengarna från bolaget på sitt konto och sedan gjort uttag och betalningar till sig själv. Tingsrätten ansåg mot bakgrund av att det saknades utredning om hur pengarna, efter att de varit på kontot, hade använts kunde det varken anses bevisat att den åtalades befattning syftat till att dölja att pengarna härrörde från brott eller till att främja möjligheterna för någon att tillgodogöra sig pengarna eller dess värde. Däremot ansåg tingsrätten att den åtalade haft skälig anledning att anta att pengarna härrörde från brott eller brottslig verksamhet och dömde honom för penningtvättsförseelse till villkorlig dom och dagsböter 60 å 140 kr. (Göteborgs tingsrätts dom 2015-05-05, B 10191-15)

Påföljderna för penningtvättsförseelserna har i de genomgångna domarna varit villkorlig dom med dagsböter mellan 40 till 60 i antal.

## 5.5 Näringspenningtvätt (7 §)

### 5.5.1 Vanemässigt, större omfattning och klandervärt risktagande

Tre av de genomgångna domarna har avsett brottet näringspenningtvätt. I en dom dömdes två personer för näringspenningtvätt, grovt brott, genom att de i ett s.k. svart arbetskraftsmål i Malmö via sina privatkonton vanemässigt och i större omfattning omsatt pengar.

I ett annat s.k. svart arbetskraftsmål dömdes en person i Stockholm för näringspenningtvätt genom att i sitt bolag tagit och satt in pengar till ett sammanlagt större belopp. Rätten ansåg att det objektivt sett rört sig om ett klandervärt risktagande. Finanspolisen initierade ärendet genom ett dispositionsförbud.

I den tredje domen, som gällde personer som drev en tobaks- och spelbutik, ogillades åtalet. Den domen är överklagad. Alla tre domarna är refererade för att kunna ge ledning.

Brottsupplägget i s.k. svart arbetskraftsmål består vanligen av att osanna fakturor skrivs mellan bolag i flera led för att i bokföringen kunna dölja att pengar tas ut i kontanter från det sista bolaget i ledet. Kontanterna används för att avlöna arbetskraft svart och på så sätt undkomma skatt, få större vinster och vinna konkurrensfördelar. De som är inblandade i hanteringen av osanna fakturor på detta sätt gör sig skyldiga till bokföringsbrott och skattebrott, ofta grova sådana.

### 5.5.2 Rättsfallsreferat – näringspenningtvätt

#### **Svart arbetskraftsmål – Malmö**

Flera personer dömdes vid Malmö tingsrätt för bl.a. grovt bokföringsbrott, varav flera till längre fängelsestraff, för inblandning i ett omfattande s.k. svart arbetskraftsmål rörande flera miljoner kronor.

Två av de tilltalade i målet dömdes även för näringspenningtvätt, grovt brott, genom att de var och en på sina privata bankkonton omsatt drygt 800 000 kr, respektive 1,3 miljoner kronor. Pengarna kom från flera insättare och pengarna togs ut omgående. Rätten ansåg att *verksamheten var sådan att den måste bedömas som vanemässig, beloppen sådan att verksamheten hade skett i större omfattning* och att de tilltalade måste ha insett att de genom sitt förfarande medverkade till åtgärder som de skäligen kunde anta vara vidtagna i syfte att dölja pengar som härrörde från brottslig verksamhet. De dömdes till fängelse 2 år och 6 månaders respektive 2 år. Bägge meddelades näringsförbud för en tid av 3 år. (Hovrätten över Skåne och Blekinge 2015-11-26, B 2113-15; Malmö tingsrätts dom 2015-07-29, B 10730-14)

## **Svart arbetskraftsmål – Stockholm**

En person dömdes för att i ett bolag dels begått grovt bokföringsbrott genom att ha underlåtit att löpande bokföra uppkomna affärshändelser om cirka 3 miljoner kronor, dels näringspenningtvätt genom att mellan den 1 juli 2014 och den 25 augusti 2014 tagit emot cirka 480 000 kr på bankkonto av vilka cirka 321 000 kr även tagits ut i kontanter. Den åtalades invändning bl.a. om att han skrev på handlingar gällande företaget för att en släkting ville det och att han utgick från att allt gick rätt till lämnade tingsrätten utan avseende. Gällande näringspenningtvättsbrottet ansåg rätten med hänsyn till samtliga omständigheter vid transaktionerna att det objektivt fick anses varit ett *kländervärt risktagande att vidta åtgärderna* och att den tilltalade haft uppsåt till dessa. Tingsrätten menade att för straffansvar krävs enligt lagstiftaren inte uppsåt till att åtgärderna har dolt eller främjat att egendomen härrör från brott eller brottsligt verksamhet. Den tilltalade dömdes till skyddstillsyn med samhällstjänst motsvarande 8 månaders fängelse, ålades näringsförbud 3 år och de pengar om drygt 150 000 kr som varit i penningbeslag togs i förvar enligt stöldgodslagen. Aktiebolaget ålades 500 000 kr i företagsbot. Av domen framgår att ärendet initierades genom ett av Finanspolisen beslutat dispositionsförbud. (Stockholm tingsrätts dom 2016-02-26, B 13566-14)

## **Tobaks- och spelbutiken**

Två personer åtalades gemensamt för näringspenningtvätt, grovt brott, men friades. En av de åtalade var även åtalad för försvårande av skattekontroll som han dömdes för. Vad gäller näringspenningtvättsbrottet kunde åklagaren visa att de bägge åtalade hade under knappt ett års tid i sin tobaks- och spelbutik med betalningsförmedlingsverksamhet vid 138 tillfällen mottagit sammanlagt ca en miljon kronor i kontanter från en kund som hade en guldbutik i centrala Malmö. Pengarna satte de in på sitt företagskonto för att omedelbart överföra motsvarande summa till ett av kunden disponerat konto. De tilltalade uppgav att de förvarade kontanterna tillsammans med butikens egen kassa och medel som förts över för andra kunders räkning. Kontanter deponerades i bankens servicebox när de uppgick till cirka 100 000 kr. De tilltalade menade till sitt försvar bl.a. att kunden visat sin legitimation och att denne uppgett att pengarna var dagskassor och att det skulle både vara dyrare och ta längre tid för honom att deponera i en servicebox. Kunden började så småningom komma flera gånger om dagen för att göra insättningar. Han fick då veta av en av de tilltalade att några överföringar fortsättningsvis inte skulle utföras och därefter upphörde insättningarna.

Tingsrätten ogillade åtalet avseende näringspenningtvättsbrott eftersom åklagaren inte kunnat förklara hur transaktionerna av den art som guldbutiksägaren företagit skulle kunna syfta till att dölja genom brottslighet åtkomna medel. Guldbutiksägaren var inte hörd i målet och tingsrätten ansåg därför att bedömningen av syftet i princip fick utgå från åtgärdernas art. Rätten kunde själv inte finna något scenario där ett penningtvättssyfte kunde antas ligga

bakom de genomförda transaktionerna. Domen har överklagats. (Malmö tingsrätts dom 2015-12-18, B 5134-15)

## 5.6 Förverkande, skadestånd, förvar enligt stöldgodslagen och penningbeslag (9–13 §§ m.m.)

Som tidigare nämnts har i domarna beslut om förverkande, förvar enligt stöldgodslagen och skadestånd skett till ett sammanlagt belopp om cirka 19,3 miljoner kronor. I beloppet är inkluderat när penningtvättaren ålagts förpliktelsen ensam eller solidariskt med den som begått förbrottet. Även ett fall när åtalet för penningtvättsbrottet ogillades är inkluderat eftersom pengarna och guldackorna ändå förverkades enligt reglerna om utvidgat förverkande. (se avsnitt 5.2.2 Brottslig verksamhet; Guldackorna och pengarna i kassaskåpet)

I några domar har inte angetts enligt vilka regler som förverkandet skett. I vissa har det dock angetts att det är enligt 9 § penningtvättsbrottslagen och där har förverkanden skett hos penningtvättaren. I en dom har ett värdeförverkande gällande utbyte av brott mot en av de tilltalade ogillats eftersom rätten ansåg det oskäligt. Rätten fäste avseende vid att den tilltalade inte disponerat över pengarna och inget talade för att han haft rätt att bestämma över pengarna på ett sätt som innebar någon ekonomisk fördel för honom.

Av beloppet är cirka 10,5 miljoner kronor utdömda skadestånd.

Av domarna går det att utläsa att pengarna, både kontanter och på konton, säkrats genom penningbeslag. Pengarna har i vissa fall förverkats enligt penningtvättsbrottslagen och i andra fall har beslaget hävts och för beloppet har istället beslutats om kvarstad för att säkerställa en skadeståndsförpliktelse. Huruvida penningbeslaget föregåtts av dispositionsförbud har bara i någon ensaka dom kunnat utläsas.

## 5.7 Bevisfrågor

### 5.7.1 De tilltalades förklaringar om pengarnas ursprung

Som tidigare nämnts är den vanligaste penningtvättsåtgärden i domarna att på något sätt ställa sitt bankkonto till förfogande. Brott förnekas i stort sett i samtliga dessa fall, men vissa omständigheter vidgås ibland t.ex. vetskap om att pengarna satts in på kontot och vem som gjort det. Anledningen till att pengarna satts in på kontot uppges ofta vara lån eller återbetalning av ett sådant, betalning för varor eller tjänster eller att någon man litat på, vän eller släkting, bett om att få låna ett konto eller bett att sådant öppnas. Detta för att användas för sparpengar, vinster från legitima affärer eller liknande.

I domarna där de åtalade påstås ha utfört penningtvättsåtgärder med kontanter är invändningarna att det inte är den åtalades pengar, det är sparade pengar,



inkomster från arbete eller annan försörjning, bidragsutbetalningar, betalningar för sålda varor som t.ex. bilaffärer, spelvinster etc. I flera fall uppger den tilltalade att kontrollfrågor ställts om pengarnas ursprung och att man blivit försäkrad om att de varit legitimt åtkomna.

I en dom dömdes en person för grov narkotikasmuggling. Dennes bror hade via fadern, som dömdes för grovt penningtvättsbrott, mottagit en större summa på sitt konto i samband med att fadern greps och häktades. Han uppger att han fått veta att det var sparpengar. Tingsrätten ansåg att det funnits begränsade möjligheter att kontrollera var pengarna kom från eftersom fadern satt häktad med restriktioner. Den åtalade hade inte gjort något med pengarna. Tingsrätten ansåg under dessa omständigheter det inte visat, trots att pengarna fanns på hans konto mer än tre månader, att han godtagit att pengar från brottslig verksamhet skulle finnas där. (Uddevalla tingsrätts dom 2015-07-03, mål B 397-15)

### **5.7.2 Bevisning mot de tilltalades invändningar**

I de domar där åtalen ogillats finns flera exempel på att rätten inte ansett att åklagaren presenterat tillräckligt med bevisning om pengarnas ursprung eller hur eller var de tagit vägen efter att den påstådda penningtvättaren hanterat dem på sina konton. I flera domar har åklagaren, mot den tilltalades påstående om pengarnas legala ursprung, inte ansetts kunna ställa utom allt rimligt tvivel att pengarna härrör från brott eller brottslig verksamhet. Kontoanalyser och tillgångsutredningar har haft stor betydelse vid domstolarnas bedömning om den tilltalades invändningar ansetts trovärdiga eller inte.

## 6 Slutsatser

Penningtvättsbrottslagen har inte varit i kraft under en så lång tid. Antalet meddelade domar är begränsat. Mot denna bakgrund kan slutsatser endast dras försiktigtvis. Dessa kan sammanfattas enligt följande.

- Penningtvättsbrottslagen tillämpas i stort sett i alla delar. Det visar att den nya lagstiftningen fått genomslag.
- Ungefär hälften av domarna avser brott av enklare beskaffenhet.
- Fullbordanstidpunkten för brotten är tidig och det är därför naturligt att det inte finns några domar avseende de osjälvständiga brottsformerna; försök, förberedelse eller stämpling.
- I de flesta domarna förs inget särskilt resonemang kring om det är egna eller andras brottsvinster som tvättas. Det kan förklaras av att det inte är något som behöver utredas varken för att dömas för penningtvättsbrott eller för att kunna förverka brottsvinsterna.
- Rekvisitet "härrör från brottslig verksamhet" i penningtvättsbrottslagen har inneburit en breddad tillämpning av det straffbara området för penningtvätt.
- Domarna avseende näringspenningtvätt är få, men visar på att det i enlighet med lagstiftarens intentioner endast krävs "klandervärt risktagande" för att fällas till ansvar och att ett sådant kan vara att omsätta stora belopp på ett konto, oavsett om det är privat eller i bolag.
- Pengar på konton kan effektivare omhändertas genom de nya reglerna om dispositionsförbud och penningbeslag.
- De nya förverkandereglererna enligt penningtvättsbrottslagen innebär att pengar faktiskt förverkas hos penningtvättaren på ett sätt som enligt tidigare lagstiftning på penningtvättsområdet inte var möjligt.
- Skadestånd, och därtill hörande möjligheterna till förvar och kvarstad, är ett ungefär lika vanligt sätt som förverkande att beröva penningtvättarna deras brottsvinster.
- Av betydelse för hur mycket bevisning som krävs för att visa att pengar "härrör från brott eller brottslig verksamhet" är pengasumman. Ju mindre belopp desto starkare koppling till förbrottet måste bevisas.
- För att styrka att pengarna "härrör från brottslig verksamhet" krävs relativt omfattande bevisning om konkreta omständigheter som både tar sikte på den påstådda brottsligheten och illegala inkomster.
- Hur aktiv eller passiv den påstådda penningtvättaren är har betydelse för möjligheterna att subjektivt kunna bevisa brott. Ju fler bevisade penningtvättsåtgärder desto sannolikare att gärningen begåtts uppsåtligt. Det är därför av vikt att konkretisera samtliga åtgärder i gärningsbeskrivningen.

- Kontoanalyser och tillgångsutredningar är betydelsefull bevisning för att motbevisa tilltalades invändningar om att pengarna är legala inkomster eller att kunskap saknas om var pengarna kommer ifrån.